

קול צופיין

קול צפ"ר נשאו קול יחדו ירננו

790

נה תשע"ז השיעור השבועי מיסודו של מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל האל-קי הרב **מרדכי אליהו** זצוק"ל

השיעור נמסר ע"י הרה"ג **שמואל אליהו** הרב הראשי של צפת **הַרְנִינוּ גוֹיִם עִמּוֹ כִּי דָם עֲבַדְיוֹ יִקּוּם וְנִקְּמוּ יְשִׁיב לְצַרְיוֹ**

בגלל שלא העמידו רוצחים לדין: "כי דָּמָה בְּתוֹכָהּ הָיָה, על צְחִיחַ סָלַע שְׁמֹתָהּ; לֹא שִׁפְכְתָהּוּ עַל הָאָרֶץ, לְכַסּוֹת עָלָיו עֵפֶר. לְהַעֲלוֹת חֲמָה לְנֶקֶם וְנִקְּמוּ, נִתְּתִי אֶת דָּמָה עַל צְחִיחַ סָלַע לְבִלְתִּי הַכְּסוֹת".

ובמדרש (איכה רבה פרשה ב) דרשו את הפסוקים הללו על דמו של זכריה שתבע את עלבונו, עד שכל הרוצחים שילמו בדמם. במיוחד הסנהדרין, שהיו צריכים להעמיד את הרוצחים לדין ולא העמידו. הם וכל התלמידים שלהם שעמדו לפניו ולא העירו להם על כך.

"ויכין שעלה נבזוראדן חזייה לדמיה דזכריה דהוה קא רתיח. אמר להון: מאי היא? אמרו ליה: דם פרים וכבשים. אייתי פרים וכבשים ולא אידום (לא דומה). אייתי כל מיני דמים ולא אידום. אמר להון: אי אמריתו לי מוטב, ואי לא אנא מסריקנא לבישרא דהנך אינשי במסריקין דפרזלא". אם לא תגלו את האמת, אסרוק את בשרכם במסרוקות של ברזל.

"אמרו ליה: מה נכסי מינך. נביא כהנא הוה לן והוה מוכיח לן לשום שמיא קבילו, ולא קבלינן מיניה אלא קאימנא עילויה וקטלינן ליה. אמר להון: אנא מפיסינא ליה. אייתי סנהדרי גדולה שחט עילויה ולא נח (שחט נבזוראדן את הדיינים חברי הסנהדרין על דמו של זכריה, ולא נרגע דמו). שחט סנהדרי קטנה עילויה ולא נח. אייתי פרחי כהונה שחט עילויה ולא נח. שחט תינוקות של בית רבן עילויה ולא נח. אמר לו (נבזוראדן): זכריה טובים שבעמך איבדתי רצונך שיאבדו כולם - לאלתר נח. והרהר נבזוראדן הרשע תשובה ואמר: ומה מי שמאבד נפש אחת מישראל - כך כתיב בו (בראשית ט') 'שופך דם האדם באדם דמו ישפך' אותו האיש שאיבד נפשות הרבה על אחת כמה וכמה. מיד נתמלא הקדוש ברוך הוא רחמים ורמוז לדם ונבלע במקומו" (וראה רד"ק שם).

כך כותב בשו"ת "חוות יאיר" (קמ"ו): "מפורסם ושגור בפי כל שנפש הנהרג לא ימצא מנוח עד שיעשה נקמה ברוצח. ויש כמה ראיות לאמיתות הדבר ממועשים שהיו. גם מדברי רז"ל על מקראי קודש גבי קין, ודמי נבות ודם זכריה". לכן הנוקם נקרא "גואל הדם".

ציווה לנו את החיים

יש חיים אחרי המבול

אחרי החורבן שהביא המבול התורה מצווה שלוש פעמים להרבות חיים. הפעם הראשונה מתייחסת לבעלי-החיים: "וּשְׂרָצוּ בָאָרֶץ וּפְרוּ וּרְבוּ עַל הָאָרֶץ" (בראשית ח יז). שתי הפעמים האחרות מתייחסות לבני-האדם, אחת מהן ברכה והאחרת ציווי: "וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ וּשְׂרָצוּ בָאָרֶץ וּרְבוּ בָהּ" (בראשית ט). צו השעה וצו לדורות. במקביל לציווי הזה לחיים, אלוקים מבטיח: "וְהִקְמַתִּי אֶת בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְלֹא יִכְרַת כָּל בְּשָׂר עוֹד כִּמְפִי הַמַּבּוּל וְלֹא יִהְיֶה עוֹד מַבּוּל לְשַׁחַת הָאָרֶץ". ברית שיש בה הדדיות. בני-אדם מתחייבים להוסיף חיים ואלוקים מתחייב לשמור על העולם.

שִׁפְךָ דָם הָאָדָם בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפָךְ

במקביל לציווי להוסיף חיים מצווה אותנו אלוקים לא לפגוע בבני-אדם: "וְאִךְ אֶת דַּמְכֶם לִנְפֹשֹׁתֵיכֶם אֲדַרְשׁ, מִיֵּד כָּל חַיָּה אֲדַרְשׁוּ. וּמִיֵּד הָאָדָם מִיֵּד אִישׁ אָחִיו אֲדַרְשׁ אֶת נֶפֶשׁ הָאָדָם". כדי לשמור על החיים, אלוקים גם קובע עונש לרוצחים מפסיקי החיים: "שִׁפְךָ דָם הָאָדָם בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפָךְ". כל זה בגלל הערך הגדול של החיים: "כִּי בְצַלֵּם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם" (בראשית ט ה-ו). העונש הוא גם להרתיע וגם לתיקון עולם: "וְלֹא תַחְנִיפוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֶתֶם בָּהּ, כִּי הָדָם הוּא יַחְנִיף אֶת הָאָרֶץ". אין נחת לארץ עד שתעשה נקמה ברוצח: "וְלֹאֲרָץ לֹא יִכְפֹּר לְדָם אֲשֶׁר שִׁפָּךְ בָּהּ כִּי אִם בְּדָם שִׁפְכוּ" (במדבר לה לג).

להעלות חמה לנקם נקם

נפש הנהרג לא ימצא מנוח עד שיעשה נקמה ברוצח

בספר מלכים מתוארת שפיכת הדם שהייתה בחורבן ירושלים: "וְגַם דָּם נָקִי שִׁפָּךְ מִנְּשֵׁה הַרְבֵּה מְאֹד עַד אֲשֶׁר מָלֵא אֶת יְרוּשָׁלַם פֶּה לִפְהָ" (מלכים ב פרק כא טז). על זה אומר יחזקאל (כד) כי ירושלים חרבה ומלאה בדם

ברפיקי דרבי אליעזר (לא): כתוב: "ולמה נקרא שמו ישמעאל? שעתיד לשמוע הקדוש ברוך הוא באנקת העם ממה שעתידין בני ישמעאל לעשות בארץ באחרית הימים".

צריך לארגן בכל מקום תפילות לאורחים - גברים נשים וילדים. ובכל עת לומר פרקי תהילים. ומיוחד הפרקים: ז. יא. יח, כב, כג, לד.
יתן ה' את אויביך הקמים עליך נגפים לפניך. בדרך אחד יצאו אליך ובשבועה דרבים ינכסו לפניך: וישעו, ויהי חמת אלהים על הערים אשר סביבותיהם. ולא ידעו אחרי בני יעקב: כי תעבר במים אתה אני ונבנהרות לא ישטפו. כי תלך כמו אש לא תפנה. ולהקה לא תבער בך: ונגותי על העיר הזאת להושיעה. למעני. ולמען דוד עבדי: כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך" אמן ואמן.

כְּאִשֶּׁר עָשָׂה בֶן יַעֲקֹב לֹ

יש חושבים, בעקבות הפסוק "לא תקם ולא תטר", כי נקמה היא תכונה שפלה שצריך להימנע ממנה. ואולם צריך לדעת כי נקימה ונטירה אסורות ביחסים שבין אדם לחברו, אבל לא בגניבה ובגזל, בפציעה וברצח. במקרים כאלו צריך לתבוע את הגנב והמוזיק ולקחת ממנו כפל, ארבעה וחמישה. ולפעמים לתת עליו עונשים חמורים עד מוות.

"וענין הנקימה והנטירה, כבר פירשוהו רבותינו שהוא בדבר שאין בו חיוב ממוון, השאילני מגלך השאילני קרדומך. כי בדבר שנתחייב לו חברו ממוון כגון בניזקין וכיוצא בהן, אינו מחוייב להניח לו אבל יתבענו בבית דין וישולם ממנו מפסוק 'כאשר עשה כן יעשה לו'. והוא מעצמו חייב לשלם כאשר ישלם מה שלווה או מה שגזל. וכל שכן בענין נפש, שיהיה נוקם ונוטר לו עד שיגאל דמי אחיו מידו, על פי בית דין המורים במשפטי התורה" (רמב"ע על התורה). וכל שכן ביחסים כלפי רוצחים גויים. כדלקמן.

אָדָם עֲשֶׂק בְּדָם נֶפֶשׁ עַד בּוֹר יָנוֹס אֶל יְתִמְכוּ בּוֹ
בגלל חשיבות החיים ובגלל הצורך הגדול להגן על החיים, לא מקלים על הרוצחים כהוא זה. ואם יש בעיה משפטית להעמיד את הרוצח לדין, מחפשים כל דרך על מנת לנקום את נקמת ההרוגים, שלא תימלא הארץ דמים. ומכאן באה ההלכה הבאה: "ההורג נפשות ולא היו שני העדים רואין אותו כאחת אלא ראהו האחד אחר האחד, או שהרג בפני שני עדים בלא התראה, או שהוכחו העדים בבדיקות ולא הוכחו בחקירות, כל אלו הרצחנין כונסין אותן לכיפה (מקום סגור) ומאכילין צר אותן לחם ומים לחץ עד שיצרו מייעיהן, ואחר כך מאכילים אותן שעורים עד שכריסם נבקעת מכובד החולי" (רמב"ם הלכות רוצח ושמיירת הנפש פרק ד', יא). וכך מתים הרוצחים הללו בייסורים על-ידי גרמא.

ממשיך הרמב"ם ומסביר כי זה דין מיוחד לרוצחים. "שאע"פ שיש עונות חמורין משפיות דמים אין בהן השחתת ישובו של עולם כשפיות דמים. אפילו עבודה זרה ואין צריך לומר עריות או חילול שבת אינן כשפיות דמים. שאלו העונות הן מעבירות שבין אדם להקב"ה. אבל שפיות דמים מעבירות שבינו לבין חברו. וכל מי שיש בידו עון זה הרי הוא 'רשע גמור'. ואין כל המצות שעשה כל ימיו שקולין כנגד עון זה, ולא יצילו אותו מן הדין שנאמר (משלי כח): 'אָדָם עֲשֶׂק בְּדָם נֶפֶשׁ עַד בּוֹר יָנוֹס אֶל יְתִמְכוּ בּוֹ' (רמב"ם שם, ט-ט).

כי אין בכל פשעי האדם יותר חמורה מזו

"על כן הזהירה התורה שלא ליקח כופר מן הרוצח ואפילו נתן כל ממוון שבעולם ואפילו רצה גואל הדם לפטרנו. שאין נפשו של זה הנהרג קנין גואל הדם, אלא קנין הקב"ה" (רמב"ם שם א', ד). ואפילו אם אדם נפצע פצעים אנושים וחי בהכרה כמה שעות או ימים לפני שהשיב את נשמתו והודיע כי הוא מוותר ומוחל לרוצח – לא נותר לו. וכל שכן אם משפחות מוחלות לרוצח אין בדבריהן כלום.

"ולפיכך אפילו נתקיים הנהרג שעה או ימים והוא מדבר ודעתו נכונה עליו, ואמר הניחו להורגי כבר מחלתי לו וסלחתי לו - אין שומעין לו. אלא נפש תחת נפש בהכרח, תוך שיוון קטן וגדול, עבד ובן חורין, החכם והסכל, כי אין בכל פשעי האדם יותר חמורה מזו" (מורה הנבוכים חלק שלישי מא).

גדולה נקמה שניתנה בין שתי אותיות

אנו מתפללים ואומרים "אל נקמות ה'". שהקב"ה ינקום את דמינו מידו אויבנו. וחכמינו אמרו: "גדולה נקמה שניתנה בן שתי אותיות (בין שני שמות ה') שנאמר: "אל נקמות ה'; אל נקמות הופיע. הנשא שפטי הארץ; השב

גמול על גאים". המצווה הזאת מוטלת על בית-דין, שנאמר: "ובערת הרע מישראל: וכל העם ישמעו ויראו ולא יידון עוד". ואם בית הדין לא יכול לדון אותו ואין גואל דם טבעי מהמשפחה, הוא ממנה גואל דם.

יש חושבים שגואל דם הוא אילוץ הכרחי שהתורה התירה לנו אותו כיוון שהכירה במגבלות שלנו, בדומה לאשת יפת תואר, כדי לנתב את היצרים הרעים. ולא היא. גאולת דם היא מצווה. היא מכפרת על הארץ ומתקנת חלק מחטא שפיות הדמים (סנהדרין מה ע"ב). כך כותב הרמב"ם: "מצוה ביד גואל הדם שנאמר 'גואל הדם הוא ימית את הרוצח'. וכל הראוי לירושה הוא גואל הדם. לא רצה גואל הדם או שלא היה יכול להמיתו או שאין לו גואל דם, בית דין מומיתין את הרוצח בסייף" (הלכות רוצח ושמיירת הנפש פרק א הלכה ב).

**נקימה ונטירה
אסורות
ביחסים שבין
אדם לחברו,
אבל לא
בגניבה ובגזל,
בפציעה
וברצח.
במקרים כאלו
צריך לתבוע
את המוזיק
ולפעמים
לתת עליו
עונשים
חמורים עד
מוות**

הלכות נקמה בימינו

רוצחים מקורבים למלכות

יש שואלים האם מצוות נקמה קיימת בימינו, או שהיא בטלה ביחד עם המעבר של הסנהדרין ממקומם בלשכת הגזית להר הבית. שאחרי המעבר הזה "לא דנו דיני נפשות. מאי טעמא כיון דחזו דנפשי להו רוצחין ולא יכלי למידן" (ע"ז ח ע"ב). סנהדרין ראו שיש הרבה רוצחים ואי-אפשר לדון אותם, כי הם אלימים ומקורבים למלכות.

דין נקמה לא בטל

התוספות שם מביא את הגמרא בכתובות (ל ע"ב) שאומרת כי אף שבטלו סנהדרין "דין ארבע מיתות לא בטלו. מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו" וכו'. ולא רק בזה לא בטלה, אלא גם בדיני נקמה. כן כתוב בתשובת "בית יוסף" (ב) שמוותר גם בימינו ללכת בשבת חוץ לתחום לנקום נקמת אביו (כנה"ג). והקשה ה"מגן אברהם" (שו ס"ק כט) למה מצוות נקמה יתירה שהתירו בגללה ללכת מחוץ לתחום בשבת, והשאיר את השאלה ב"צריך עיון" (ראה

משנ"ב שו"ס"ק נח).

וצריך לומר שסברת ה"בית יוסף" היא כמו שכתב הרמב"ם, שמצוות נקמה היא מצווה גדולה ובניין עולם תלוי בה. לכן התורה הזהירה אותנו כמה וכמה פעמים לא לוותר על כך (ואפשר שהזהירות המרובות הללו הן גם בגלל שהתורה יודעת שאנחנו רחמנים בני האבות הקדושים, ואנו עלולים להיכשל ברחמנות שתיתן אפשרות לרוצחים להמשיך במעשיהם הרעים, לכן הזהירה תורה מהרחמנות היתירה והמוזיקה. וכולנו יודעים מה סופו של המרחם על אכזרים).

מוות יומת המכה, ריצת הוא

לפי הנראה מדברי ה"בית יוסף" בתשובה שהובאה ב"מגן אברהם" לעיל, הלכות נקמה תקפות גם בימינו (גם לפי ה"מגן אברהם" והמשנה ברורה, שמסופקים בפסק ה"בית יוסף" בענין חילול שבת לצורך נקמה, מסכימים הם בעיקר הדין שחובת הנקמה ברוצחים קיימת גם בימינו). וטעמא דמסתבר הוא, כי אם לא נעשה נקמה ברוצחים בימינו – מלאה הארץ חמס מפניהם, ולא נוכל לשבת בארץ כלל וכלל.

ובשו"ת "אגרות משה" (אורח חיים חלק ה סימן יח) כתב כי הלכה זאת היא פלא, "וכי היכן מציינו שיש בכלל מצווה לנקום?". ומתרחץ כי כנראה חובת נקמה בימינו היא מדין מצוות גואל הדם. שהתורה אומרת על גואל דם: "מוות יומת המכה, ריצת הוא: גאל הדם ימית את הרצח בפגעו בו" (במדבר לה כא). והגמרא (סנהדרין מה ע"ב) דורשת על זה: "מצוה בגואל הדם. ומניין שאם אין לו גואל, שבת דין מעמידין לו גואל? שנאמר בפגעו בו, מכל מקום".

גואל הדם ימית את הריצה בפגועו בו

הרמב"ן כותב כי המצווה על גואל לנקום את דם קרובו היא אחרי שבית הדין קבע את חיוב הרוצח, וכן כתב (בהשגות לספר המצוות לרמב"ם שכתה העשין מצוה י): "שנצטוונו בענין הרוצח אחרי שנתחייב מיתה בבית דין שייקשנו גואל הדם וירדוף אחריו וינקום נקמתו ממנו שיביא אותו לבית דין וימת כמשפטו".

אמנם אם אין אפשרות להרגו על-ידי בית-דין הוא צריך להרוג אותו מכל מקום. וכן הוא כתב: "או שירצח אותו הגואל אם לא יוכל לו בית דין". מקור דבריו הוא בגמרא שאומרת כי בסופו של דבר צריך לוודא כי הרוצח מקבל את עונשו. שכן אומרת הגמרא (סנהדרין מה ע"ב): "מות יומת המכה רוצח הוא" - אין לי אלא במיתה הכתובה בו, מנן שאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו, שאתה מומיתו בכל מיתה שאתה יכול להמיתו - תלמוד לומר 'מות יומת המכה' - מכל מקום".

מצאו גואל הדם בכל מקום והרגו - פטור

הרמב"ם (הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק ו הלכה ד) מסביר כי גואל הדם יכול להרוג את הרוצח גם במקרים שבהם בית הדין לא יכול להורגו. "ויש הורג בשגגה ותהיה השגגה קרובה לזדון והוא שיהיה בדבר כמו פשיעה או שהיה לו להזהר ולא נזהר, ודינו שאינו גולה, מפני שעונו חמור אין גלות מכפרת לו ואין ערי מקלט קולטות אותו שאינו קולטות אלא המחוייב גלות בלבד. לפיכך אם מצאו גואל הדם בכל מקום והרגו פטור". במקרה כזה בית-דין לא יכול להרשיע את הרוצח, אבל גואל הדם יכול להרוג אותו. "ומה יעשה זה (הרוצח)? ישב וישמור עצמו מגואל הדם, וכן כל הרצחנים שהרגו בעד אחד או בלא התראה וכיוצא בהן אם הרגן גואל הדם אין להם דמים, לא יהיו אלו חמורים מההורג בלא כוונה".

והקשה הראב"ד: "ואיך נאמין בעד אחד להתיר דמו של זה לגואל הדם?" ותירץ ה"כסף משנה" כי מדובר בעדות שבית-דין לא יכול להעניש על פיה, אבל ברור לנו כי האדם הזה הוא רוצח. למשל, כשעמד אחד בא היום והשני מחר. העדות הזאת איננה קבילה בבית-דין, אבל לא ייתכן שזאת תהיה עילה לאפשר לרוצח ללכת חי על פני האדמה.

לקיים את הדין בשאט נפש

על-פי דברי הרמב"ם הללו כתב ב"קצות החושן" (סימן ב) כי יש להסתפק אם בזמן הזה שייך דינא דגואל הדם, שמצד אחד צריך לשבור זרוע הרשעים ומצד שני צריך לברר את העובדות לאשורן. שלא כל אחד ייקח את הדין לידיו. גם רבי יהונתן אייבשיץ מסתפק בדבר ומסיק כי במקרה של רוצחים שהורגים בשאט נפש "ודאי למגדר מילתא אמרינן דיש לו אף בזמן הזה דין גואל הדם" (אורים סימן ב').

מקור דבריו הוא בשו"ת הריב"ש (סימן רנא) שכתב בפשיטות כי גם בזמן הזה בית דין מכין ועונשין, אם השעה צריכה. ומביא מקורות רבות לכך. ואף כותב כי אם אין ראיות ברורות, אבל ניכרים הדברים שכן הוא, "ומכל מקום, משום מיגדר מלתא, כיון שמת מביניהם, אם רואה אתה להמיתם, כיון שעשו כן בשאט נפש, ביד רמה ובזדון, כמו שנראה, שארבו לו בלילה, וגם ביום ובפרהסיא, בפני טובי הקהל, היו הולכין בכלי זיין כנגדו, הרשות בידך". אע"פ שאין שם עדים, אלא רק ראיות חזקות ואמתלות אמיתיות. "ואם הייתי אני הדיין בהורמנא דמלכא, כך הייתי עושה, ולא הייתי מיקל עליהם ביותר מזה".

ואם מדובר באיש ציבור שאי-אפשר להורגו, צריך לאסור אותו ולהטיל עליו קנסות. ו"מלבד זה להורידו מגדולתו, ולעקור אשרה הנטועה אצל

מזבח, ושלעולם לא יתמנה בשום שררה על הצבור. כדקיי"ל ברוצח שבוגג, השב במות הכהן הגדול, שאינו חוזר לשררה שהוא בה".

המשפט למלך הוא

ממשיך הריב"ש וכותב: "זהו מה שנראה לי בזה מתוך האומד. כי כבר ידעת, שבזאת הארץ אין אנו רגילין לדון בדיני נפשות, ואף לא לקוץ יד ורגל, כי המשפט למלך הוא. האמנם אתה, היושב על המשפט, ויודע מנהג משפט הארץ ושופטיה, איך נוהגין לדון מפני צורך השעה בענינים כאלה, עשה כהם, ואל תטוש תורת אמך. כי באמת, כשאני כותב בזה, רתנו יד, וארכובותי דא לדא נקשן; ולכן, לא תסמוך בזה על דעת, רק על דעתך, כאשר ירוך מן השמים. כי אין לדיין אלא מה שענינו רואות, ולא תהא שמיעתי גדולה מראיתך". על כן בכל הדברים הללו צריך לנקום ברוצח על-פי החוק של המדינה.

גאולת דם באמצעות עורך-דין

בשו"ת "צמח צדק" (הקדמון סימן קיא) נשאל: "באחד שנהרג בדרך ויודע מי הוא הרוצח ויכולין להנקם ממנו אם אחד מקרובי הנרצח יבקש דין על הרוצח. האם יכולין לכוף לקרובו שיהיה הוא רודף אחר הרוצח להעמידו בדין? ואם יש לכופו שיוציא ממון על זה אם הוא אמוד ועד כמה יש לכופו, ועד היכן מיקרי 'קרוב'?".

ועונה "כי יראה דיש לכוף לקרובו של הנרצח שיהא רודף אחר הרוצח להעמידו בדין". כי "מצוה בגואל הדם". ואם הוא לא יכול לגרום להמתת הרוצח דרך בית-דין, שישכור עורכי-דין לשם כך. כשם שעושה בכל מצווה אחרת, כדוגמת מילת בנו, שאם אינו יודע למול את בנו שוכר לשם כך מוהל בכסף.

אם לא תיקח דין מן הרוצחים הגויים - מלאה הארץ המאס

ואע"פ שהדברים פשוטים, מסביר הרב "צמח צדק" כי בוודאי שגאולת דם שייכת בגוי שרצח יהודי, ולא רק ביהודי שרצח יהודי. וזיל בתר טעמא. שאם לא תיקח דין מן הרוצחים הגויים - מלאה הארץ חמס. וכך הוא מביא משם "ילקוט שמעוני" (א יז קז) על דוד המלך שלקח חמישה חלוקי אבנים להרוג בהם את גוליית, שהיה נוכרי, כידוע.

והסביר המדרש כי דוד שימש שליח מצווה לחמישה גואלי דם מיד גוליית. "אחד לשמו של הקב"ה, ואחד לשמו של אהרן, ושלשה לשלשה אבות העולם". כיוון שגוליית חירף מערכות אלוקים, דוד נוקם נקמת אלוקים. וכיוון שפגע בברית האבות הקדושים, הוא נוקם את נקמת האבות. וכיוון שגוליית רצח את חפני ופנחס הכהנים בני עלי, על כן אהרון הכהן גואל הדם ודוד פועל בשמו (רד"ק שמואל א פרק יז פסוק מ). הרי מבואר דמיקרי גואל הדם להנקם מן הרוצח אפילו כשהוא גוי.

כל שאין קרוב יותר ממנו מיקרי הוא קרוב

מהסיפור של אהרון הכהן אתה למד כי "אין שיעור לדבר, אלא כל שאין קרוב יותר ממנו מיקרי הוא קרוב אפילו שהוא רחוק בקורבתו רק שהוא ממשפחת אביו וראוי לירשו. דהרי אהרן רחוק הרבה היה מן בני עלי ואפילו הכי אמר שהוא גואל הדם". וכך מובא ברמב"ם (הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק א הלכה ב): "וכל הראוי לירושה הוא גואל הדם", וראויים כל בני ישראל לרשת אדם אם אין קרובים ממנו. וחמורה מצוות גאולת דם יותר ממצוות קבורה, שכתובה גאולת דם בתורה במפורש. "שמצוה מוטלת על הקרובים יותר מעל שאר כל אדם. כדכתיב 'גואל הדם הוא ימית את הרוצח'".

אחרי החורבן
שהביא
המבול התורה
מצווה
להרבות חיים.
במקביל לכך
נכרתת ברית
שיש בה
הדדיות.
בני-אדם
מתחייבים
להוסיף חיים
ואלוקים
מתחייב
לשמור על
העולם

נקמה בהשתדלות סביבה

ממשיך ה"צמח צדק" ואומר: "אבל מכל מקום נראה דאין לחייבו שיוציא (ממנו לרדוף אחר הרוצח) יותר ממה שרגילין להוציא. והיינו מה שהוא חוק קבוע ליתן לשופטים ושוטרים ולסרדיוט הדן אותו צריך הוא ליתן. אבל אם יצטרכו להוציא יותר מן הרגיל כגון שכר מליצות ושחדים וכיוצא בזה (עורכי-דין שימליצו בשבילו, ושוחד לפקידים ולשופטים) ודאי דאין לחייבו, דיקשה עליו הרבה. וחיישינן שקרובים יברחו ולא יהיו רודפים אחר הרוצח לבקש דין עליו".

השתתפות בדמים לנקמת דם

ועוד כותב: "ונכון הוא שאותן הוצאות היתירים על הרגיל כגון שכר מליצות ושחדים יתנו מתוך הקהל כדי לגדור הפרצה שאם הם לא יהיו נוקמים מן הרוצח יהיה דמון של בני ברית ח"ו כהפקר, ויוסיפו לעשות כאלה ח"ו, והרי כל עוברי דרך בסכנה זו הם. לכך צריכין כולם לסייע לזה. וכן נהגנו פעמים הרבה ועשינו עם פרנסי הדור שהיו מעמידים גואלים לרדוף אחר הרוצחים. ואפילו לפעמים כשהיינו יודעים שלא נוכל להוציא מכח אל הפועל להגנם מן הרוצח, אפילו הכי היינו מעמידים גואלים לרדוף אותם בדיון, כדי שיהא מפורסם שאין דמון של בני ברית הפקר".

גאולת דם בדרך לגאולה ממצרים

הרי מבואר כי בימינו צריכים להשתדל, כי כל מי שמרים יד על יהודי להרגו, נקום יינקם. ואפילו לא הרג אלא רק הכה או רצה להורגו. כמו שכתוב אצל משה רבנו: "וַיְהִי בַּיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל אֶחָיו וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרֵי מִכָּה אִישׁ עֲבָרֵי מֵאֶחָיו: וַיִּפֶן כֹּה וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ וַיֵּךְ אֶת הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֶנּוּ בַּחֹל". משה היה כעין גואל דם לאחיו היהודים. ובזכות זאת זכה להיות גואלם ממצרים.

גם בימינו חשוב לדאוג להסדרת החוק כך שיהיה ברור לכולם, כולל לרוצחים, שמחבל או מחבלת שבאו להרוג יהודים - זה סופם. חובה ומצווה על החיילים והשוטרים והאזרחים ללכות אותם. לא לנטרל אותם ולא להשתלט עליהם, אלא להעבירם מן העולם. ומי שמגן עליהם - מביא שפיכות דמים לעולם. ואם החוק לא מתיר לעשות כן - צריך למצוא את הפרצה בחוק שמתירה לעשות כן, או להחליף את מפרשי החוק על מנת שלא ירבו שופכי דמים.

תפילה כנגד הישמעאלים

ובמדרש (פרקי דרבי אליעזר לא): "ולמה נקרא שמו ישמעאל? שעתידי לשמוע הקדוש ברוך הוא באנקת העם ממה שעתידין בני ישמעאל לעשות בארץ באחרית הימים". על כן אנו מתפללים שיקויים בנו "וַיִּדַע בְּגַיִם לְעֵינָיו וַיִּקְרָא דָם עֲבָדָיו הַשְּׂפֹרִי". ואומר: "לִי נֶקֶם וְשָׁלֵם לְעַת תָּמוּט רִגְלָם כִּי קָרוֹב יוֹם אֲדִים וְחָשׁ עֲתֹדֶת לָמוֹ: כִּי יָדִין ה' עַמּוֹ וְעַל עֲבָדָיו יִתְּנָם". ואומר: "הֲרַגְנוּ גֹיִם עַמּוֹ כִּי דָם עֲבָדָיו יִקּוּם וְנֶקֶם יֵשִׁיב לְצַרְיוֹ וְכִפֵּר אֲדָמָתוֹ עַמּוֹ", אמן ואמן.

סיפורים על הרב זצ"ל

וְתִגְדַּר אִמְרֵי וַיִּקָּם לָךְ

לפני כמה שנים ניסה מחבל ערבי לבצע פיגוע בבית-הספר שבסוסיא ולפגוע בילדי "חמד" הלומדים שם. ברוך ה', הפיגוע נמנע, והמחבל נמצא מת, כשהוא כפות בידיו וברגליו. בחשד להריגת המחבל, עצרו יהודי בשם יורם שקולניק, ומבלי שהחשדות נגדו הוכחו, נגזר עליו מאסר עולם. רבים חשו שנעשה לו עוול גדול. סיגלית רעייתו עשתה הכול כדי לנסות ולהביא לשחרורו, אך ללא הועיל. בצר לה הגיעה הגברת שקולניק אל הרב זצ"ל וסיפרה לו שעשתה מאמצים גדולים, ועתה היא מבקשת ממנו שיעזור לה. הרב הקשיב לדבריה, נשא עינו לשמים, נקש על השולחן פעמיים ופסק: "שישתחרר!".

גברת שקולניק התפללה: "זהו, רק מילה אחת?". הרב השיב לה שזה מספיק, אנחנו עשינו את שלנו מלמטה, וה' הטוב ברחמיו יעשה את שלו מלמעלה.

כעבור חודשיים הגיעה שוב גברת שקולניק ואמרה כי באה להודות לרב, שכן במהלך דיון שהתקיים בבית-המשפט בנוגע לתנאי מאסרו של בעלה, באורח פלא באותו מעמד, החליטו השופטים לשחרר את בעלה, ברוב של ארבעה מול שלושה, וברוך ה' הוא חזר הביתה.

הרב השיב לה ואמר שנעשה בכך קידוש ה' גדול, שכן כל אותן שנים שבהם ישב בעלה בבית הסוהר, היו על לא עוול בכפו. ברוך מתיר אסורים.

תשובה כהלכה

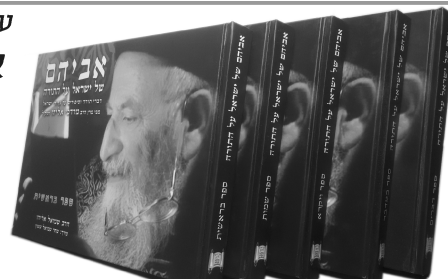
תיקון עס קה"ל. האם מותר לי לקבל על עצמי לשנה החדשה את אותה קבלה שקיבלתי בעבר, אם אני מרגישה שעוד לא הצלחתי לתקן את העניין הזה לגמרי? כן.

תהליך קוראצי לג. בעלי רואה לפעמים דברים שהם לא כ"כ צנועים והלב שלי נקרע מזה. אני רוצה לקבל על עצמי משהו בשבילו כדי שיפסיק. האם הדבר נכון ויכול לעזור? מה אוכל לקבל? בכל פעם שהוא רואה דברים לא צנועים, קחי ספר תהלים ותקראי בסלון של הבית. אחרי כמה פעמים שהוא יראה אותך עושה כך הוא יתחיל להבין את הקשר שבין הצפייה שלו לבין התהלים שלך והוא יפסיק. אם הוא ישאל, תגידי לו שאת לא רוצה להתערב לו בחיים אבל זה קורע לך את הלב ולכן את קוראת תהלים שהוא יתקדש ויתעלה.

סימן מקודש לחול. האם מותר בשבת להעביר סימנייה אחרי שאני לומד, משום הכנה מקודש לחול? מותר.

להתחיל
מבראשית

עכשיו במחיר מבצע סט הספרים המיוחד
אביהם של ישראל על התורה
דברי תורה לפרשת השבוע
מאת מרן הראשון לציון
הרה"ג **מרדכי אליהו זצוק"ל**
וסיפורים על חייו והנהגותיו

הנחה
נוספת
לגבאים
ולמוסדות

להזכרת שמות יקירכם בעלון
לע"נ / לרפואה / לזיווג - 050-6000417

לשכת הרב
שמואל אליהו

המעוניינים לקבל את העלון במייל או מידע על שיעורים נא לשלוח
פרטים במייל harav52@gmail.com או sms 058-5200020

האחים דויטש
תעשיות טקסטיל
איזור התעשייה קרית מלאכי

קונדיטוריה
האחים עיני
בני ברק. כשרות להמדרין
איכות ועבודה עברית

בית הדין לדיני ממונות
"דרכי הוראה"
בבית המדרש של מרן הראשון לציון זצוק"ל
טל. 02-6514399 פקס. 02-6536842

הפצת "קול צופין"
הפצה שבועית של
עלוני פרשת שבוע
לבתי כנסת
בכל רחבי הארץ
יוסי בן-הדור 03-6106329
05228908518@gmail.com

שיווק עופות כבשות מהודרת
עם כל החומרות וההיזורים של
בד"ץ "דרכי הוראה"
מיסודו של מרן הראשון לציון זצוק"ל
באישור מרן הראשון לציון זצוק"ל
ובפיקוח בית דין שני "דרכי הוראה לרבנים"
טל. 058-6316969 195-995-995